

قوانین زانواسته یک رساله دکتری

مهارت‌های مطالعه، تحقیق و تدوین در طرح پژوهشی و دوره دکتری

نویسندگان: بن پیترا، گوردون راگ

مترجم: مصطفی کیانی

سرشناسه: پتر، مرین، ۱۹۵۹ - م.

Petre, Marian

عنوان و نام پدیدآور: قوانین نانوشته یک رساله دکتری؛ مهارت های مطالعه، تحقیق و تدوین در طرح پژوهشی و دوره دکتری / نویسندگان مرین پتر، گوردون راگ؛ مترجم مصطفی کیانی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه هنر، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۲۷۱ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۱۳-۱۵-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: The unwritten rules of PhD research, 2nd ed., c 2010.

موضوع: دکتر (درجه دانشگاهی) -- انگلستان

موضوع: Doctor of philosophy degree -- Great Britain

شناسه افزوده: راگ، گوردون

شناسه افزوده: Rugg, Gordon

شناسه افزوده: کیانی، مصطفی ۳۸-، مترجم

شناسه افزوده: دانشگاه هنر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ق/پ/۱۶ LB۲۳

رده بندی دیویی: ۳۷۸/۲۴۰۹۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۱۷۰۳۲

کلیه حقوق برای دانشگاه هنر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان سرهنگ سخایی، بین تقاطع سی تیر و فردوس، شماره ۵۸، دانشگاه هنر.

تلفن: ۶۶۷۲۵۶۸۲

artpub@art.ac.ir

عنوان: قوانین نانوشته یک رساله دکتری (مهارت های مطالعه، تحقیق و تدوین در طرح پژوهشی و دوره دکتری)

مترجم: مصطفی کیانی

ویراستار: فثانه نادری، مصطفی کیانی

صفحه آرائی: بابک مهدیپور آراسته

طراح جلد: مصطفی کیانی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

قیمت: ۳۵۰,۰۰۰ ریال

فهرست

مقدمه مترجم

مقدمه نویسنده

فصل ۱: می خواهید دوره دکتری را بگذرانید؟

دکتری چیست؟ / دکتری به مثابه شاهکار / مهارت‌های دوره دکتری / طرح پرسش مناسب و مفید پژوهش • استفاده از زبان علمی • دانش مربوط به پیشینه موضوع • روش‌های تحقیق • تئوری • پختگی پژوهشگر / رفتار ابزاری و رفتار بیانی / تدبیر و سیاستمداری • نوشیدن چای با شخص مناسب • پرسیدن سؤال پژوهشی مناسب • نگارش علمی • پر کردن فرم‌ها، اجزای اصلی مقاله / «داشتن سهم عمده‌ای در پیشرفت دانش» یعنی چه؟

فصل ۲: فرایند و شکل‌های مختلف دوره دکتری

مراحل / ۱. گرایش و جهت گیری • ۲. تحقیقات فشرده • ۳. ورود به گفتمان پژوهش / نقاط ضعف / سخن نخست • تنظیم پروپوزال • گذر از دوره آموزشی • گزارش سالیانه • فرم اظهار داوطلب / انواع مدل‌های تحصیلی / دوره دکتری (انگلیسی) • دوره دکتری پروژه محور • دوره دکتری با محور آموزشی (کارشناسی ارشد به اضافه دکتری) • دوره دکتری حرفه‌ای • دوره دکتری (مطالعه و تحقیق) صحت سنجی • دوره دکتری به واسطه انتشار • دوره دکتری بازه وقت / الگوهای مختلف راهنمایی رساله دکتری / استاد راهنما (تک) / دو استاد راهنما • انواع مخفی رساله دکتری • درباره فرایند و شیوه‌های کار

فصل ۳: استقلال در تحقیق

اما هنوز همه چیز درباره رساله دکتری است / منظور از «پژوهشگر مستقل» چیست؟ / چگونه مهارت‌ها را در طرح‌های تحقیقاتی و رساله پایانی گنجانده‌اید؟ / گسترش و مستندسازی مهارت‌ها • نگاهی بر استانداردها و قواعد / چگونه یک پژوهشگر بین‌المللی شویم؟ از جزء-جزء ابزار کار خود مطلع باشید • یک الگو را بررسی کنید • کلیدهای موفقیت • روند کار پژوهش را خودتان تعیین کنید • هوشمندانه و زیرکانه عمل کنید • پیوستن به جامعه تخصصی • با افراد و اندیشمندان عالی‌رتبه پیوند برقرار کنید • چگونه به یک کارگروه برنامه‌ریزی بپیوندیم؟ • یک وبگاه سودمند داشته باشید.

فصل ۴: نظارت و راهنمایی استاد راهنما

نقش استاد راهنما / نقش دانشجوی مدیریت کردن انتظارات / کسب حداکثر دانش از جلسات راهنمایی استاد / اتفاقات پس از برگزاری جلسات و هم‌اندیشی‌ها / بحث‌های مؤثر / ایجاد یک رابطه خوب / چه نوع همکاری / در جست‌وجوی چه هستید؟ • چه مواردی را باید به استاد راهنما بگویید؟ • مواردی که می‌توانید برای خود انجام دهید • دوری از رفتارهای مغرب و ناکارآمد / پیشگیری بهتر از درمان است / راهبرد برای زمانی که اشتباهاتی رخ می‌دهد / قوانین اساسی

فصل ۵: شبکه‌ها (ایجاد ارتباط با افراد)

ساختن یک شبکه ارتباطی با صاحب‌نظران / هدف‌گذاری / ارتباط اول-تماس‌های سرد / با تلفن • ارتباط از طریق پیامک یا ایمیل در یک نشست یا گردهمایی / دیگر افراد برای پیوند و تشکیل شبکه ارتباطی / مربیان و کارشناسان خبره • منشی‌ها و دیگر کارکنان دانشگاه • افراد با قابلیت‌های شگفت‌انگیز

فصل ۶: خواندن

چرا بخوانیم؟ / مرور پیشینه تحقیق، بررسی و ادبیات موضوع • هسته اصلی ادبیات موضوع یک پژوهشگر • خواندن زیاد • آنچه را که می‌خوانید و آنچه را که به‌عنوان ارجاع در تحقیق می‌گذارید / پیدا کردن مرجع مناسب: از کجا باید شروع کنیم؟ / جست‌وجوی اینترنتی / القاء یک حس خوب به استاد راهنما • اهمیت و لزوم جست‌وجوی اینترنتی / منابع اطلاعاتی دیگر / استنباط و بررسی دقیق یک مقاله یا رساله / چکیده • صفحه اول مقدمه • منابع • متن اصلی / مرور متون و ادوات موضوع / استفاده از مطالب متون / سرعت ادبی • منابع نامربوط یا اشتباه / داشتن فهرست کتاب‌های مربوط به یک مبحث: کتاب‌های سرچشمه / سازوکارها

فصل ۷: انواع مقاله

مقاله‌های داده‌محور / مقاله‌های روش‌شناسانه / مقاله‌های نظری • یک مقاله‌های روش‌نگرانه / مقاله‌های مورد بحث روز / مقاله‌های مروری / نتیجه‌گیری

فصل ۸: طرح تحقیق

طرح مطالعات تجربی: سه مرحله اصلی / ۱- پرسش چیست؟ • ۲- چه شواهدی به این پرسش پاسخ خواهد داد؟ • ۳- شواهد چقدر باید قوی باشد تا در خدمت هدف قرار گیرد؟ • ۴- انتخاب فنی که شواهد لازم را به وجود خواهد آورد • چه پایانی ایجاد می‌کند • ارزش شواهد و مدارک • مطالعات مقدماتی و آزمایشی (پایلوت) / انواع پژوهش و تمرکز پژوهش: شمشیرها و ذره‌بین‌ها / ماهیت کار • استفاده از سنجش‌های غیردقیق • تغییر نظام‌مند • دست‌کاری نظام‌مند عوامل • اخلاق در پژوهش / وظیفه مراقبت / اصول مطالعات مربوط به افراد تحت مطالعه • الزامات در طرح تحقیقاتی • همکاری و مشارکت انسانی / اتفاقات زننده و خطرناک در دوره دکتری / پژوهش بیهوده و ملال‌آور • در جست‌وجوی مدارک برای تأیید یک ایده • پرسش بدون پاسخ • پرسش‌های بیهوده • پرسش‌های سودمند / سه حقیقت پست (با پوش از سه حقیقت والا)

فصل ۹: تفکر انتقادی

بازگویی یک موضوع: تحقیق، یک گفتمان است / دقت نظر • قدرت بیان / تفکر انتقادی و اینکه چگونه بیان می‌شود / چه نظریه‌ای می‌تواند آن را انجام دهد؟ / معرفت‌شناسی و دقت زیاد • حقیقت / درباره شواهد بیشتر بدانیم / نگرش عملیاتی (یا گرفتن اطلاعات مفید) • مدل‌ها • مقایسه و شباهت • آمار و تردید • تعصب و نگرش جانبدارانه / ساختاردهی به فکر

فصل ۱۰: نوشتن ۱۳۳

قرار است چه بنویسید؟ / رساله: مفهوم اصلی / پرسش‌های رایج درباره رساله / مقالات / کجا چاپ کنم؟ • مقاله ارائه شده باید چه شکلی داشته باشد؟ • گام بعدی چیست؟ / فرایند انتشار / پذیرش • ویرایش • تصویرها، جدول‌ها و نمودارها • نمونه آزمایشی (پیش از چاپ) • موارد دیگر • مقاله‌های برگرفته از رساله • پیش از شروع • تألیف مقاله • ارسال برای چاپ یا تجدید چاپ • بازبینی نهایی مقاله • شواهد • اعتبار لازم • بهره‌گیری از پیشینه تحقیق و ادبیات موضوع • مکان برگزاری • ارائه

فصل ۱۱: سبک و ساختار نگارش ۱۴۵

سبک نگارش / راضی کردن داوران • خون در آب! • دشمنان! خود را بشناسید • مبتدی مشتاق • ضعف و تردید نشان ندهید • بلوف نزنید / نوشتن به سبک دانشگانی: ارسال سیگنال‌ها و نشانه‌ها / ساختار نوشتار و رساله / عنوان‌بندی فصل‌ها و رؤس • مطالب • پرسش تحقیق • نظریه و شواهد • بخش نتیجه (رفی تحقیق) • مرور متون یا ادبیات موضوع • جدول‌ها و کاربرد آنها • تصویرها و کاربرد آنها • فصل (های) پایانی • پیوست‌ها سبک نگارش دانشگاهی: خلاصه / بعضی اشتباهات رایج در سبک نگارش و راه‌های اجتناب از آن

فصل ۱۲: مراحل نوشتن ۱۶۱

حذف همه عوامل حواس‌پرتی • تا زمانی که پیش‌نویس کامل و اولیه را تهیه نکرده‌اید، ویرایش را شروع نکنید! • مداد خود را تیز کنید / شروع کنید / با یک دوست صحبت کنید • اشتباهات رایج • پرسش و پاسخ • منشی • نیم ساعت اول را کنار بگذارید • فقط شروع به نوشتن کنید • از ابتدا شروع نکنید • نوشتن مفرد / خود را غافلگیر کنید! / تغییر حالت • داستان مصور / محور اصلی را رها نکنید / نخ تسبیح • یک مدل پیدا کنید • از آخر شروع کنید • تیرها • به چه دردی می‌خورد؟ / ادامه دهید / تشویق • جدول پیشرفت / موانع / چشم‌اندازهای نوشتن • راهنمایی کلی • موانعی برای نوشتن که دانشجویان مطرح کرده‌اند

فصل ۱۳: ارائه ۱۷۱

محتوا / حاضران • مدت زمان ارائه • پیام اصلی / شکل کار / تأثیر اولیه • بایدها • چه نوع متنی؟ • فنون دیگر در سخنرانی / چند توصیه مفید دیگر / آماده‌سازی اعصاب • مدیریت صحیح پرسش‌ها / سه قانون طلایی در سخنرانی عمومی / بازبینی مختصری برای ارائه

فصل ۱۴: کنفرانس‌ها و هم‌اندیشی‌ها ۱۸۳

فرایند یک هم‌اندیشی علمی: دیدگاه یک تازه‌کار / کارهای لازم برای شرکت در کنفرانس و هم‌اندیشی / دیدگاه برگزارکنندگان یک هم‌اندیشی علمی / توصیه‌های خوب دیگر / برقراری ارتباط در هم‌اندیشی / بایدها

فصل ۱۵: جلسه دفاع ۱۹۱

الف: جلسه دفاع (از منظر داوران) / داستان قارچ • داستان دارکوب / پشت صحنه وقایع / روز دفاع / مرحله آغازین • بازی میانی • بازی نهایی / ب: جلسه دفاع (از منظر دانشجو) / خود را آماده کنید / یک هفته پیش از دفاع • یک روز پیش از دفاع • روز دفاع • پس از جلسه دفاع / انجام اصلاحات رساله / جلسه دفاع: توصیه‌ها، فهرست کارها و مواردی که باید به یاد داشته باشید / آماده‌شدن برای جلسه دفاع • چطور در روز دفاع شکست می‌خوریم؟ • چگونه داوران را تحت تأثیر قرار دهیم؟ • دورکردن ترس • پرسش‌هایی که داوران می‌پرسند • پرسش‌های مرگ‌آور و راه‌های بقا در برابر آنها • راه‌های رویه‌روشدن با نقاط ضعف / پرسش‌های رایج در جلسه دفاع

فصل ۱۶: کارهای درست، کارهای نادرست ۲۱۱

شهرت / عادات مخرب / ناچاری عالمانه • رفتارهای بیانی • عمر خود را برای رسیدن به هیچ، سپری نکنید! • کناره‌گیری • عادت‌های بد دیگر / زمان، برنامه‌ریزی منطقی، و فعالیت‌های جایگزین / يك حمام گرم و طولانی • پیاده‌روی کنید • مرتب‌سازی و بایگانی‌کردن • کتاب‌های متفاوت با موضوع رساله بخوانید / عادت‌های مؤثر / معاشرت کردن • اشتباه کردن • نکته‌بینی را تمرین کنید • به دیدگاه‌های کلی توجه داشته باشید • آداب معاشرت حرفه‌ای • سناریوها • اصول همگانی آداب معاشرت حرفه‌ای

فصل ۱۷: مرحله پایانی ۲۲۳

اهداف شغلی / ارضای حس کنجکاوی • شأن و مقام علمی • قدرت / دانشگاه یا جای دیگر / انواع شغل‌های دانشگاهی / سازنده امپراتوری • دانش‌پژوه آواره و سرگردان • دانشوران گوشه‌نشین / مسیرهای دیگر / شناسایی فرصت‌ها / نوشتن کارنامك (رزومه) / کارنامك شخصی، کارنامك هدف‌مند • طراحی کارنامك: طوری بنویسید که بخوانند • نوع نوشتن (برای خواندن مروری) • مواردی که باید از آن اجتناب کنید / درخواست‌ها / پیوست‌ها / مصاحبه‌های شغلی / آمادگی • در عمل • پرسش‌های احتمالی • پرسش‌های شما

فصل ۱۸: کلام آخر ۲۴۳

اصطلاحات سودمند ۲۴۴

مقدمه مترجم

در سالهای اخیر، توجه و یا ترغیب به تحصیل در دوره دکتری، رشد بسیار قابل توجهی داشته است. این افزایش در کشورهای توسعه یافته و پیشتاز در تحصیلات تکمیلی، افزایش مناسب و یا رشد معمول خود را داشته اما در کشور ما، این گسترش کمی به ویژه در دوره دکتری، سرعت روزافزون و شاید بی‌محدودی را به خود گرفته است.

دوره های دکتری که به طور متوسط حدود چهار سال به طول می انجامد، مسئولیت و وظیفه و به عبارتی بار تلاش و فعالیت علمی و پژوهش، بر دوش دانشجوی دکتری است. در این میان، استادان و مشاوران نقشی هدایتگر، تعیین کننده و مؤثر دارند که دانشجوی را بدون آنکه مسیر تحقیق و تدوین رساله را به خطا بیند و یا بر اساس هدف پژوهشی به نتیجه مطلوب دست یابد، راهنمایی می کنند. بدیهی است که انتظار از داوطلب تحصیل در دوره دکتری، یک فعالیت و پژوهش تمام وقت، کارآمد، پویا، هدفمند و نتیجه بخش است که این نقش را، او باید به درستی درک کند و انتظار بیش از حد از اساتید، مشاوران، دوره و نظام دانشگاهی نداشته باشد. این ها، همگی زمینه را برای تحقیق او فراهم می نماید و این خود دانشجوی پژوهشگر و جست و جوگر است که توانِ تام و تمام خود را بر اتمام موفقیت آمیز این سال ها مصروف بدارد. در دوره های تحصیلات تکمیلی دکتری ملاحظه می شود که بیشتر دانشجویان، چشم انداز روشن و شناخته شده ای از دوره ندارند. آنها در انتخاب محدوده موضوع رساله از همان اول تردید دارند، در انتخاب نهایی موضوع رساله تأخیر دارند،

معیار انتخاب استاد راهنما و یا مشاور رساله را نمی دانند، درس های دوره آموزشی دکتری و ارتباط کم و بیش مهم آن با دوره پژوهشی و موضوع رساله را به گونه ای بی خبر هستند. تصویری روشن از اهمیت مراحل پایایی، همچون انتخاب موضوع رساله، انتخاب استاد راهنما، طرح نامه تحقیق (پروپوزال)، ارائه سمینارها و به طور کلی فرایند تدوین رساله و ارتباط مستمر با استاد راهنما را نداشته و یا دیر متوجه می شوند و به عبارتی همیشه خود را از زمین و زمان عقب می دانند که با این موارد، همیشه نگرانی ها و دلهره هایی را با خود دارند.

از اساتید درس ها و یا استادان راهنما، آشکارا شنیده شده که دغدغه های فراوانی با تحقیق و جست و جویی دانشجویان در طول دوره (چه آموزشی و چه پژوهشی و تدوین رساله) دارند. کلاس های روش تحقیق دوره دکتری، آگاهی های دیرهنگامی برای دانشجویان دارد و آشنایی با فرایند تحقیق، مقاله های پایان ترم، کنفرانس های کلاسی، چاپ مقاله در نشریات علمی، پژوهشی، استفاده از منابع در تحقیق، نحوه ارائه سمینارها و بسیاری از مرحله های مهم و ضروری دوره دکتری، مجموعه اساسی و همگانی است که به نظر می رسد هدف این کتاب، یادآوری و گوشزد مداوم و هشدارآمیز آن به دانشجویان دوره دکتری است. در این خصوص، مطالب این کتاب توانسته است نقش ارزنده و مؤثری برای هدایت و آگاهی آنان، در هر مرحله از دوره تحصیل و تحقیق و تدوین داشته باشد.

اگر به فصل ها و بخش های مختلف کتاب نگاه شود ملاحظه می گردد که این مجموعه، تقریباً از هیچ موضوعی که مورد ابهام و پرسش و لازمه راهنمایی و از دغدغه دانشجوی دکتری باشد فروگذار نکرده است و اصولاً با توضیح لازم و تشریح کافی و یا حتی تکرار برخی از موضوعات و مباحث، این همراهی و سماجت را در انتقال به دانشجویان و بهره برداری ارزنده آنها، در خود داشته است.

شیوه نگارش کتاب حاضر، همانگونه که نویسندگان آن تیریهایی کرده اند، لحن غیررسمی دارد و البته با شیوه نگارشی که ارائه نموده سعی کرده است که ارتباطی راحت، صریح و شیوه گفتگویی را با خواننده برقرار کند. کتاب، از یک طرف به موارد کلی، عمومی، کلیدی، مهم و حیاتی در دوره دکتری می پردازد و از طرفی بسیاری از مسایل و ابهامات خرد، جزئی و یا بسیار خاص (و شاید پیش پا افتاده ولی لازم) را در برمی گیرد و آنها را در بخش های مختلف کتاب تبیین می کند. به نظر می رسد که این شیوه نگارش و برخورد کلی نویسنده با دانشجویان و پژوهشگران، به ختم به خاطرماندن مسایل و پرسش ها و نیز راهکارهای آن ها کمک شایانی می کند.

ویژگی دیگر این کتاب، در این است که هر داوطلب دکتری و یا هر محقق تازه کار، در هر موقعیتی از تحقیق و تحصیل (چه در دوره آموزشی و چه در زمان انجام رساله دوره دکتری) قرار داشته باشد می تواند به تناسب نیاز و زمان از راهنمایی ها و هدایت گری کتاب استفاده ببرد.

ترجمه و بازبینی این کتاب در چندین مرحله شکل گرفته است: نخست، ترجمه اولیه ای از کتاب صورت پذیرفت که عمدتاً توسط دانشجویان دوره دکتری انجام گرفت و دستکم این حسن را داشت که صرفه جویی زمان را در پی داشته باشد. در مرحله مهم بعد، ترجمه اولیه مورد بازنگری دقیق فنی، ساختاری و یکسان سازی به کارگیری واژه ها و عبارات، توسط مترجم قرار گرفت که زمانی طولانی و البته دقیق و با حوصله را به همراه داشت. همزمان با این بازنگری، مطالبی

که چندان لزومی برای دانشجویان کشورمان نداشت و یا اینکه با روال و نظام دانشگاهی و اصول اداری، آموزشی، پژوهشی و حتی فرهنگی دانشگاه های ایران سنخیت نداشت، حذف گردید و یا برخی از مطالب، متناسب با شیوه های پژوهشی دکتری کشور تغییر و یا تطبیق داده شد که این حذف و تغییر، نسبت به حجم مطالب و متن اصلی کتاب، بسیار اندک است. در مرحله سوم، ویرایش ادبی و نگارشی صورت گرفت که با توجه به شیوه نگارش و لحن نوشتاری متن اصلی که سبک و سیاق خاص خود را داشت سعی شد که اصطلاحات، ضرب المثل ها و واژه های به کارگرفته شده به شکل مناسب در ترجمه هم رعایت گردد و به اصطلاح، این نگارش خودمانی و گفتمانی در بازگرداندن آن به فارسی ایجاد و احساس شود. پس از اعمال اصلاحات ویرایشی، فنی و ادبی، در مرحله چهارم، متن آماده شده به طراح گرافیک سپرده شد تا بهترین شکل گرافیکی، اعم از صفحه آرایی، فونت و دیگر آرایه های مناسب و مطلوب انجام گیرد. در مرحله پنجم و پس از صفحه آرایی، باز، متن و صفحه آرایی آماده شده مورد بازخوانی و اصلاحات پایانی قرار گرفت و بنابراین در طی پنج مرحله با زبانی دقیق و اساسی، کتاب حاضر آماده چاپ گردید.

شایسته است اذعان شود که متن و نوشتار ترجمه شده، بی شک خالی از اشکال نیست اما این اطمینان هست که تعهد و وفاداری به متن و شیوه خاص آن و نیز اهمیت دادن در انتقال رسا، خوانا، قابل فهم و گویای آن با وسواس و شایستگی صورت پذیرفته است. از آنجا که این کتاب ازجمله آثار ارزشمند و دانشجویان گرانقدر دکتری، این شیوایی و سهولت دریافت و فهم مطالب را تأیید و تصدیق خواهند نمود.

www.ketaboo.ir

مقدمه نویسنده

این که «چرا کسی قبلاً این را به من نگفته بود؟» یکی از رایج‌ترین چیزهایی است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی افسوس آن را می‌خورند. چیزهای خیلی زیادی هست که کسی به خودشان رحمت نداده به شما بگوید یا جایی درباره‌اش بنویسد؛ مطالبی که اگر زودتر می‌دانستید از پریشانی، افسردگی، تلاش بی‌هوده، و در کل از اشک و آه و درماندگی نجات پیدا می‌کردید.

نویسندگان این کتاب ساعت‌های طولانی را به صرف چای با دانشجویان تازه‌نکته متأسفانه و توضیح دادن اصول اولیه پژوهش به آنها گذرانده‌اند. نوشتن این کتاب به نوعی تلاش برای کم کردن مصرف تسکین آنها است و در آن مهارت‌های پایه و قوانین اصلی حاکم بر دنیای دانشگاهی به طور کلی، و پژوهش به طور خاص توضیح داده می‌شود. در این کتاب بر نکات بسیار مهمی تمرکز شده است که در کتاب‌های درسی معمول به آنها پرداخته نمی‌شود؛ چون فکر می‌کنند پرداختن به آنها وظیفه استادان راهنما و مشاور است!

اگر دانشجوی دکتری هستید، بهتر است بدانید هدف از نوشتن این کتاب کمک به شما است تا بتوانید بدون تلاش بی‌هوده، بهترین پژوهش ممکن را انجام دهید. هدف دیگر این است که بتوانید از پژوهشی که می‌کنید برای شکوفایی حرفه‌ای و رشد

شخصی هم بهره بگیرید تا تازه، بعد از فارغ التحصیلی و گرفتن مدرک به این فکر نیفتید که حالا چه باید بکنید یا بفهمید که چند سال از عمرتان را با مشقت در راه نادرست سپری کرده‌اید.

سابقه کاری نویسندگان کتاب متفاوت است. سابقه دانشگاهی آنها شامل داشتن مدرک دکتری، انتشار مقاله‌های علمی و نوشتن مدخل در دایره‌المعارف‌ها، گرفتن بورس‌های تحصیلی، سردبیری مجله‌ها، داوری چند مجله مهم و بنیاد پژوهشی و تأمین بیش از یک میلیون پوند منبع مالی برای بودجه‌های تحقیقاتی است.

به خاطر درخواست‌های فراوان خوانندگان، در این چاپ جدید تغییراتی داده شد تا هم نظر مخاطب و هم پیشرفت‌هایی مانند رشد مقاله‌ها با دسترسی آزاد که بر کار دانشجویان اثر گذاشته است، در آن منعکس شود. سعی شده بهترین بخش‌ها را همچنان حفظ کنیم، بخش‌های دیگر خلاصه شود و مطالب مفید دیگری را هم به آن بیفزاییم.

درباره این کتاب

وقت زیادی را صرف کمک به حل مشکلات دانشجویان دکتری و راهنمایی کسانی کرده‌ایم که می‌خواسته‌اند در دوره دکتری با مشکلات کمتری مواجه شوند. به عنوان «چگونه دکتری بگیریم؟» خوانده‌اند. استادان راهنما و مشاور بیشتر آنها هم به عنوان راهنمایی‌شان می‌کنند. این کتاب‌ها یا راهنمایی‌ها مشکلی ایجاد نمی‌کند و در واقع اکثر کتاب‌هایی که درباره این موضوع نوشته شده، خوب یا عالی است و بیشتر راهنمایی‌هایی که ما از دانشجویان به نقل از استادانشان می‌شنویم، بی‌فصل است. گاهی اوقات، مشکلات ناشی از چیزهایی است که معمولاً در کتاب‌ها یا راهنمایی‌ها به آن نمی‌پردازند و هدف کتاب حاضر بر کردن حداقل بخشی از این خلأ است.

بیشتر مشکلاتی که ما با آن سروکار داشته‌ایم شش موضوعات است که می‌توان آن را اطلاعات عمومی خواند، چیزهایی که کسی به خود زحمت گفتن‌شان را نمی‌دهد، چون آنها فکر می‌کنند خودتان می‌دانید، یا آنقدر با آنها سروکار دارند که فراموش می‌کنند دیگران آنها را نمی‌دانند و یا فکر می‌کنند ارزش گفتن ندارد. معمولاً نویسندگان این کتاب‌ها تصور می‌کنند این مسائل را استاد راهنما از راه غیررسمی بهتر می‌تواند در وقت کم که البته به نظر ما هم همین گونه است. البته در دنیایی که همه چیز ایده‌آل باشد این اتفاق می‌افتد اما در عمل، استاد راهنما هم بالاخره انسان است یعنی بیش از آنچه که باید، کار می‌کند، فراموش کار، حواس‌پرت و شاید جایز‌الخطا است. کار در این کتاب نوشتن درباره این شیوه‌ها و قوانین نانوشته است تا بتوانید وضعیت خود را بهتر درک کنید. می‌توانید پس از خواندن آن از استاد راهنمایان در مورد مقتضیات خاص رشته خود پرسید و (اگر خوش‌شانس باشید) توصیه‌های مطمئن و ویژه‌ای را بشنوید.

به نظر ما مشکلات اصلی دانشجویان دکتری در دو دسته قرار می‌گیرد. دسته اول نداشتن «دید جامع» نسبت به نحوه عملکرد نظام دانشگاهی و ناآگاهی از چرایی آن است. مثلاً این که چه مسیرهای شغلی را می‌توان در دانشگاه دنبال کرد؟ چرا برخی افراد پیش از پایان دوره دکتری موفق می‌شوند هیئت علمی دانشگاه‌های خوب شوند، اما برخی دیگر ده سال پس از گرفتن مدرک‌شان هم شغلی پیدا نمی‌کنند؟ اصلاً کدام دانشگاه‌ها خوب محسوب می‌شوند؟ بسیاری دانشجویان می‌ترسند که پرسیدن این سؤال‌ها نشانه بی‌سوادی آنها باشد؛ بسیاری دیگر هم آنقدر درگیر مشکلات جاری‌اند که به فکر پرسیدن این سؤال‌ها نمی‌افتند تا زمانی که کار از کار بگذرد.

دسته دوم مشکلات شامل مواردی است که از آنها با عنوان «مهارت‌های حرفه» یاد می‌شود؛ مهارت‌هایی اغلب سطح‌پایین که معمولاً آنقدر اهمیت ندارد که در کتاب‌های درسی گنجانده شود، فوت‌های کوزه‌گری‌ای که اغلب استادان راهنما و یا دیگر اساتید به طور غیررسمی آموزش می‌دهند. این مهارت‌ها گستره‌ای از اطلاعات بسیار تخصصی (مانند این که باید به چند منبع در پارگراف نخست نوشته‌ای ارجاع داد) تا قواعد دمدستی کلی (مثل این که چه طور می‌توان بدون شش ماه دست‌وپا زدن در پیشینه موضوع، کتاب‌شناسی مروری خلاصه‌ای را از موضوع موردنظر استاد تهیه کرد) را دربر می‌گیرد. در هر رشته دانشگاهی مهارت‌ها و پاسخ‌های خاصی وجود دارد که با بقیه رشته‌ها متفاوت است. اگر با اصل مفهوم مهارت‌های حرفه آشنا شوید، می‌توانید مهارت‌های خاص رشته خود را تشخیص داده و بیاموزید.

هر فصل این کتاب به حوزه‌ای از آگاهی‌های عمومی موردنیاز دانشجویان دکتری اختصاص دارد. برخی از آنها که موضوع‌هایی نسبتاً تخصصی‌اند، مانند اینکه چه طور باید با انتقاد مواجه شوید، به بیش از یک فصل مربوط می‌شود. (مثلاً به هنگام نوشتن، ارائه کار و جلسه دفاع با انتقاد مواجه می‌شوید) بعضی موضوع‌های کلی‌تر، مانند نوشتن، در مراحل مختلفی از دکترا تا ظهور می‌شود. برای همین، فصل‌بندی این کتاب موضوعی است و نه براساس مراحل دوره دکتری. هر فصل با توضیح موضوع آغاز می‌شود که در ادامه با مثال‌ها و داستان‌های کوتاهی روشن‌تر می‌شود. اگر داستانی مشکوک یا ساختگی باسند را می‌بینیم کرده‌ایم، در غیر این صورت واقعی است، حتی اگر دور از ذهن به نظر برسد. هدف از این توصیف‌های کلامی کمک به ترک باطل و سازوکارهای آنها است. داستان‌ها برای نشان دادن نکات پنهان و کمک به شما در به خاطر سپردن آنها نقل شده است. در انتهای بسیاری از فصل‌ها، نمایه یا جدولی آمده که حاوی خلاصه‌ای از توصیه‌های مفید است. این جدول‌ها بیشتر برای یادآوری است و نباید آنها را با خلاصه‌های کامل اشتباه کرد.

فهمیدن بسیار خوب است اما نباید خیلی به آن وابسته باشید. مثلاً وقتی که روز قبل از سمینار اول‌تان حس می‌کنید چیزی بسیار بدیهی را فراموش کرده‌اید. برای همین چک‌لیست‌هایی را در قالب فهرست موارد آماده کرده‌ایم که به کمک آن می‌توانید مطمئن شوید همه موارد کلیدی را به خاطر سرده‌اید.

ساختار اصلی کتاب به این صورت است. توصیه می‌کنیم کتاب را از اول تا آخر بخوانید. (به هر حال این کار را خواهید کرد و اگر قرار باشد به توصیه‌های ما بی‌توجهی کنید، راهنما به شما فایده‌ای ندارد.) بهترین کار در گام بعدی خواندن دقیق‌تر آن است و بهتر است با موضوع‌هایی شروع کنید که فاصله زمانی بیشتری با آنها دارید؛ نخست فصل مربوط به زمان پس از اتمام دکتری، سپس بخش‌های مربوط به جلسه دفاع و سخنرانی‌های رساله را بخوانید و به همین ترتیب پیش بروید. علت این توصیه این است که بیشتر دانشجویان آنقدر بر مشکلات فعلی خود متمرکزند که به ندرت به بیش از یک مرحله فراتر در کار توجه می‌کنند. این در کوتاه‌مدت خیلی هم خوب است اما معمولاً در درازمدت به انباشت مشکلات منجر می‌شود. مثلاً به این فکر کنید که شاید در رشته شما برای اینکه بتوان هیئت‌علمی دانشگاه شد داشتن حداقل دو مقاله علمی-پژوهشی و دو سال تجربه تدریس لازم باشد. اگر قصد هیئت‌علمی شدن دارید اما تا شش ماه آخر دوره دکتری از این مسائل بی‌خبر بمانید قطعاً دچار مشکل می‌شوید. اما اگر به موقع از آنها مطلع شوید، فرصت کافی خواهید داشت که رزومه (کارنامه) مناسبی برای خود تهیه کنید.

به هنگام مطالعه این کتاب باید به خاطر داشته باشید که رشته‌های دانشگاهی با هم متفاوتند. به همین دلیل از کلمه «معمولاً» زیاد استفاده کرده‌ایم. توجه کنید که مثلاً یک رزومه قوی در رشته تاریخ با یک رزومه قوی در رشته زمین‌شناسی و یا معماری و یا هنر متفاوت است اما مفاهیم اصلی مشابهند؛ همیشه می‌توان به سادگی یک رزومه قوی را از یک رزومه ضعیف تشخیص داد. این کتاب کمک می‌کند که این مفاهیم اصلی را بشناسید و بتوانید از آنها در رشته خود استفاده کنید و مؤلفه‌هایی را که نشان از کیفیت دارد در رساله، ارائه کار و در رزومه وارد کنید.

لحن غیررسمی به عمد برای این کتاب انتخاب شده است. اما این لحن، مناسب هرجایی نیست و نباید از آن در مقاله‌های علمی-پژوهشی یا رساله استفاده کرد. مثلاً برای راحتی کار در مواردی از مخفف برخی عبارت‌ها استفاده شده که مناسب متن‌های رسمی نیست و شما باید نشان دهید که صورت صحیح آنها را می‌شناسید و در همه جای متن خود نیز به شکل یکسان آنها را به کار ببرید.

چون فکر کردیم که کتاب‌های دیگر به مواردی مانند نحوه استفاده از آمار بهتر پرداخته‌اند، تصمیم گرفته شد آنها را در اینجا نیاوریم و البته بدون آنها هم این کتاب به اندازه کافی طولانی شده است. امیدواریم که از خواندن این کتاب لذت ببرید و برایتان بسیار آموزنده باشد.